

Notat

Dato **28. juni 2017**

Vandråd – sammenfatning af politiske muligheder og budskaber

Vandrådene er nedsat for at hjælpe med at kvalificere vandløbstemaet i forbindelse med vandplanlægningen, så det er de rigtige vandløb, der kommer med i vandområdeplanerne. Vandrådene og deres opgaver er et led i udmøntningen af Fødevarer- og landbrugspakken fra 2015, og nærmere detaljer fremgår af den politiske aftale om vandrådene mellem aftalepartierne fra december 2016.

Opgaven består af to hoveddele:

Opgave 1; revideret afgrænsning af de små vandløb (med oplande mindre end 10 km²), hvor de ca. 8.500 km, som i dag er med i vandområdeplanerne, skal gennemgås med henblik på at sortere flade, smalle og gravede vandløb og vandløb med ringe naturpotentiale fra.

Opgave 2: Kvalificeret karakterisering af vandløbene; er vandløbene naturlige, kunstige eller stærkt modificerede? Opgave 2 er ikke påbegyndt endnu, men det forventes, at Miljøstyrelsen snart og inden sommerferien sender materiale ud vedr. denne opgave.

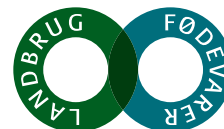
Vandrådsarbejdet har de fleste steder været i gang i næsten to måneder. I den forløbne tid er en række udeståender og frustrationer dukket op, både angående det (manglende) faglige grundlag, varetagelsen af sekretariatsopgaven i nogle kommuner og processen generelt.

Nedenfor findes en oversigt over forskellige vigtige udfordringer, med tilhørende forsøg på afklaring og forslag til det videre arbejde med opgave 1.

Kriterierne

Der er adskillige eksempler på fejl og mangler i forbindelse med de udmeldte kriterier, der er lagt til grund for det udkast til teknisk afgrænsning af vandløb, der er udsendt af Miljøstyrelsen som en del af vandrådspakken. En nærmere gennemgang af kriterierne findes i den pixibog til vandrådsarbejdet, SEGES har udarbejdet til formålet. Pixibogen og andet, relevant materiale kan findes på følgende link:

<https://www.landbrugsinfo.dk/miljoe/vandplaner/vandraad/sider/startside.aspx>

L&F har gentagne gange kritiseret kriterierne – de er i sig selv problematiske, da de kun omhandler én biologisk indikator - smådyr (DVFI) og ikke fisk og planter – og den måde, de er anvendt på. Kritikken førte til en præcisering fra Miljøstyrelsens side, så det nu er muligt at inddrage supplerende viden, når vandløbene skal bedømmes.

Den supplerende viden kan fx være lokal viden om sommerudtørring, bundforhold, oprensings- og grødeskæringsbehov. Al relevant viden kan i princippet anvendes og man er ikke forpligtiget til at tage vandløb med, som ellers opfylder et eller flere af de tekniske kriterier fra DCE, bare der kan argumenteres fagligt for det. Det gælder fx vurderinger af, om det også vil være muligt at opfylde målsætningerne for fisk og planter i det pågældende vandløb eller ej.

Målopfyldeelse

Vandløb med målopfyldeelse skal i følge vandrammedirektivets bestemmelser med i planerne. Det giver umiddelbart god mening, men der er et par problemer ved dette kriterium. Dels er tilstanden ofte kun kendt for én enkelt parameter (typisk smådyr, som kræver mindre af de fysiske forhold end fx fisk og planter), hvorfor vandløb tages med på ufuldstændigt grundlag. Dels måles der typisk kun tilstand på et enkelt sted i vandløbet – tilstanden kan sagtens være en anden andre steder. Det gælder både for biologien og for de forskellige tekniske kriterier, der ligger til grund for den tekniske afgrænsning, der er foretaget af styrelsen forud for vandrådsarbejdet, hvor der lægges op til kun at fjerne 917 km. Derfor er det helt centralt, at vurderingen sker ud fra en helhedsbetragtning.

Slyngning

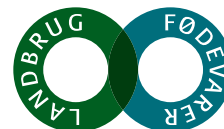
Kriteriet er ret uinteressant ift. smådyrene (dvfi), idet værdien på 1,05 i sig selv viser, at smådyrene er ligeglade med om vandløbet snor sig eller ej. Problemet er bare, at opfyldelse af kriteriet betyder, at vandløbene kommer med, til trods for, at relevansen er minimal. Derudover betyder manglen på indregning af "falske" slyngninger, at selv vandløb, der er snorlige, men har enkelte knæk, kommer med som om de er naturligt slyngede. Her er det vigtigt at pege på, at vandløbet reelt er snorlige og gravet.

Fysiske forhold – Fysisk Indeks

Dette kriterium er mere relevant, økologisk set, idet det beskriver de fysiske forhold ud fra flere forskellige parametre, fx substrat, skyggeforhold, slyngning etc. Der er dog flere udfordringer. Bl.a. findes der kun værdier for få stationer, samlet set. Desuden er ikke hele vandløbet undersøgt – indeksværdien beskriver kun tilstanden lige omkring prøvetagningsstedet. Det er desuden svært at efterprøve målingerne, da det er tidskrævende og kræver en del øvelse. Her kan lokal viden om fx bundforholdene bruges til at anfægte det fysiske indeks i et givet vandløb.

Okker

Okker som afskæringskriterium er nyt i forhold til tidligere. Det er positivt, at der nu tages hensyn til okkerindholdet, når vandløbene vurderes, da det har stor betydning for biologien og da indsatsen mod okkerbelastning ofte vil være vandstandshævning på arealerne omkring vandløbet. Det er dog problematisk, at der mangler okkermålinger i mange vandløb i de ramte områder – og vandløb uden målinger regnes som vandløb uden okker, selv om nabovandløbene er fulde af okker. Det vil derfor være mere reelt at forudsætte, at vandløbene nok er ens i et okkerbelastet område eller alternativt tage dem med ukendt viden ud, og så evt. tage dem ind i planerne igen, når målinger foreligger.

Kan der tages nye, små vandløb ind i planerne i denne runde?

Det kort og klare svar er nej!

Vi oplever, at de grønne organisationer og nogle steder sågar kommunerne selv, ønsker at hente nye vandløb ind - dvs. vandløb ud over de 19.000 km, der allerede er med i vandplanlægningen. Det skal man imidlertid ikke, hvilket fremgår tydeligt flere steder, bl.a. i en række spørgsmål til ministeren og i den politiske aftale om vandrådernes arbejde fra december 2016. Men denne argumentation bliver ikke accepteret af modparten, der vælger at læse teksten helt anderledes end tiltænkt.

Det er vigtigt at pointere, at forslag til vandløb, man måtte ønske skal med i vandområdeplanerne, kan spilles ind i forbindelse med forberedelserne til 3. generation af vandområdeplaner, som træder i kraft ved udgangen af 2021. Det er man selvfølgelig i sin gode ret til, men det ligger altså ikke som en del af opgaven for vandrådene, der alene skal se på de vandløb, der indgår i forslaget til den tekniske afgrænsning.

For afvandingsinteressenterne er det i forbindelse med opgave 1 mest interessant at få undersøgt, om der skal tages flere vandløb ud, ud over forslaget om at fjerne 917 km, men de grønne kan have interesse i at afdække, om der er vandløb blandt de foreslåede 917 km, de mener alligevel skal have lov at blive i planerne.

Korte tidsfrister

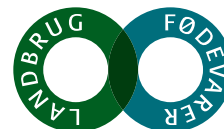
Mange steder er der en oplevelse af, at der ikke er tid nok til at løse opgaven. De fleste steder fastholder kommunerne, at opgaven skal være afsluttet nu eller inden sommerferien. Også i denne sammenhæng har både styrelse og minister meldt klart ud – senest i et læserbrev i Effektivt Landbrug den 8. juni 2017: Sekretariatskommunerne skal melde ind til ministeriet sidst på året; der er intet krav om at delopgaverne skal være klar før. Desuden opfordrer ministeren til, at der afsættes den nødvendige tid til en god proces.

L&F's holdning er, at der skal afsættes den nødvendige tid til at løse opgaven – også selv om det så betyder, at der ikke kan afleveres til den forventede tid. Vi er dog også klar over og har stor respekt for, at medlemmerne arbejder ulønnet og passer andre ting ved siden af, så en vis form for tidsloft er formentlig en god idé for at sikre fremdrift i arbejdet. Tidsplanen og –forbruget burde være aftalt lokalt.

Økonomiske overvejelser og prioriteringer

Øvelsen med afgrænsning af vandløb – som opgave 1 er en del af - er i princippet og i henhold til direktivet helt uden overvejelser om tilstand, potentiale og økonomi. Men da man har valgt at inddrage potentialet i vurderingen af, om de små vandløb skal med i vandområdeplanerne eller ej, er det selvfølgelig helt oplagt også at se på økonomien. Der er ikke ubegrænsede midler nu og i fremtiden, så derfor giver det god mening at vurdere, om det kan svare sig at restaurere et vandløb eller ej.

Såfremt der tages for mange vandløb med, der har ringe eller helt mangler naturpotentiale, vil det blive meget svært eller helt umuligt at opfylde målsætningerne, navnlig inden for de økonomiske rammer, der er til rådighed. I forbindelse med gennemførelsen af indsatserne i 2. generation af vandområdeplaner, er der i gennemsnit

afsat 70 mio. kr. om året i perioden 2015-2020. Midlerne til at gennemføre vandløbsindsatsen kommer fra EU via Hav- og Fiskeriudviklingsprogrammet. Medfinansieringen er på 50 %. Den nationale del af finansieringen er delvist dækket af fisketegnsmidler med i størrelsesordenen 10 mio. kr./år.

Er det uforholdsmæssigt dyrt at nå i mål, kan man lige så godt tage vandløbet ud, i stedet for at skulle bruge undtagelser på et senere tidspunkt. Og på den måde kan man kanalisere midlerne hen til de vandløb, hvor der er noget at komme efter i naturmæssig forstand.

Endvidere undgår Danmark at skulle bortforklare manglende målopfyldelse over for Kommissionen, der naturligt nok vil undre sig, hvis vandløb er i dårlig tilstand uden medfølgende indsats for at forbedre forholdene.

De grønne organisationer vil hævde, at når et vandløb tages ud, mister det muligheden for at få del i de afsatte midler til restaureringer. Det er korrekt, at der kun kan søges midler fra ovennævnte pulje, hvis vandløbet indgår i planerne. Det er imidlertid muligt at prioritere kommunale midler til vandløb uden for vandområdeplanerne, lige som lokale initiativer fortsat er mulige – fx ved samarbejder mellem lodsejere, ”grusbänder”, kommunen og andre aktører. Et vandløb, der har interesse for sportsfiskere, kan således godt få forbedret forholdene for fisk, selv om det er uden for planerne og derfor ikke skal opfylde urealistiske krav til fx plantesamfund.

Kunstige, stærkt modificerede og blødbundsvandløb skal ud

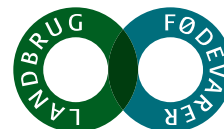
I henhold til listen over kriterier, er det udelukkende naturlige vandløb i vandrammedirektivets definition, der skal tages med blandt de små vandløb, der i dag indgår i vandområdeplanerne. På den baggrund er det i bagvendt rækkefølge opgaverne løses. Det havde været en stor fordel at være startet med den kommende opgave 2, hvor der netop skal ses på, om vandløbene er kunstige eller stærkt modificerede, så man kunne få fjernet en række ukonstruktive stridspunkter og diskussioner om emnet ude i rådene. Desværre var værktøjerne til at løse opgave 2 ikke klar ved starten af vandrådsarbejdet, så man måtte starte med afgrænsningen.

Vandløb, der tages ud af planerne, bliver ikke smadret

Det er en skrøne, som desværre ofte bliver fremført, at vandløb, som ikke er med i vandområdeplanerne, kan blive hårdhændet vedligeholdt, helt uden nogen former for kontrol. Nej, vandløbenes status vil være nøjagtig som i dag, med miljøsikring i forhold vandløbsloven og naturbeskyttelseslovens §3. Forskellen er blot, at man ikke forpligtiger sig til at opfylde et ofte utopisk miljømål i henhold til vandrammedirektivet, hvilket vil være spild af penge og giver afvandingsmæssige problemer. Sportsfiskere, kommunen og sågar lodsejerne kan fortsat søge at gennemføre forbedringer af forholdene for fisk og andet, bare i andet regi end vandplanerne.

Vandrådene er på en umulig opgave

Der er ret udbredt enighed blandt vores repræsentanter i vandrådene om, at opgaven i praksis er umulig at løse. Der er ikke afsat nær tid nok til at komme igennem alle vandløb, kriterierne er ikke retvisende osv. Desuden er der lagt op til, at der helst skal være enstemmighed i indstillingerne.

Også her har ministeren meldt meget klart ud: der behøver ikke være enstemmighed – bare meld ind som mindretalsudtalelse.

Konsensus eller mindretalsudtalelser?

Vores opfordring er at arbejde for konsensus, vel vidende, at det de fleste tilfælde ikke vil være muligt. Oplevelsen er mange steder, at den anden side af bordet har en klar strategi om for enhver pris at begrænse antallet af vandløb, der tages ud – uanset om al faglighed tilsiger noget andet.

Derfor er det nødvendigt at sikre sig gode faglige argumenter for at tage vandløb ud og så samle dem på en liste, der spilles ind til sidst som en flertals- eller mindretalsudtalelse. Det har ministeren bedt om, og i sidste ende er det politikernes opgave at lægge snittet – og her er de faglige argumenter vigtige. Det er nemmere at sidde udokumenterede protester overhørig end velunderbyggede indsigelser.

Fler-/mindretalsudtalelse ved uenighed om vandløbets samlede potentiale

I de tilfælde, hvor det ikke er muligt at komme igennem i vandrådet med argumenter for, at et vandløb har så ringe miljømæssigt potentiale, at det ikke hører hjemme i planerne, kan en flertals-/mindretalsudtalelse eksempelvis tage udgangspunkt i følgende formuleringer:

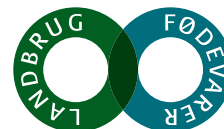
Vi vurderer, at vandløbet samlet set ikke har potentiale til at kunne opnå samlet målopfyldelse for alle vandrammedirektivets økologiske indikatorer (det vil sige både mht. DVFI, fiskeindeks, plantesamfund og fytobenthos (kiselalger)). Der foreligger således ingen dokumentation fra myndighedernes side for, at målopfyldelse for DVFI (smådyr), som de tekniske kriterier fra DCE er udarbejdet på baggrund af, på nogen måde er ensbetydende med samlet målopfyldelse.

Hvis det overhovedet er teknisk muligt at forbedre tilstanden i tilstrækkelig grad, skal der gennemføres så omfattende tiltag i og ved vandløbet at kan det få meget omfattende konsekvenser for muligheden for at sikre tilstrækkelig afvanding af arealerne langs vandløbet.

Da den reviderede afgrænsning af de små vandløb i vandområdeplanerne netop sker ud fra en forventning om, at dette ikke vil give anledning til problemer med afledning af vand fra dyrkningsfladen (jfr. aftalen om fødevarer- og landbrugspakken fra den 22. december 2015), mener vi, at vandløbet skal tages ud af vandområdeplanerne.

Hvis der ligger konkret viden, der underbygger vurderingen – fx kendskab til sommerudtørring, viden om stort behov for oprensning og grødeslåning, fejl i de anvendte kriterier, fotodokumentation eller andet – bør disse forhold selvfølgelig tilføjes ovenstående, for at sikre den bedst mulige faglige dokumentation for anmodningen om at tage vandløbet ud af vandområdeplanen.

Desuden vil det i en udtalelse være oplagt at tage forbehold for alle de vandløb, man ikke har nået at gennemgå; det er ikke rimeligt, hvis vandrådsmedlemmerne tages til indtægt for forhold, der ikke er blevet grundigt undersøgt. Det gælder også, hvis en eller flere væsentlige indikatorer er i ukendt tilstand; viser det sig senere, at målet ikke er opfyldt for

en eller flere af disse, skal vandløbet efterfølgende udgå af vandområdeplanerne, med mindre de naturfaglige kriterier taler imod dette.